د معلوماتو د بشپړې پيژندنې ورکشاپ

وړاندې کونکې ملېسا بووې او حميده حميد

د معلوماتو بشپړه پيژندنه څه ته وايي؟

د معلوماتو بشپړه پيژندنه يولړ وړتياوې دي چې دمعلوماتو د اړتيا پر وخت هر چا مجبوروي چې نوموړي معلومات ښه وپيژني او ددې قابليت ولري چې د اړتيا وړ معلومات ومومي، ارزونه وکړي او د هغې څخه په اغيزمنه توګه کار واخلي.

د څيړنې دپروسې مرحلې

1- **د اړتياوړ دمعلوماتو پيژندنه**

2- **د معلوماتی زيرمې پلټنه ترڅو چې مناسب او داړتيا وړ معلومات لاس ته راشي.**

الف: د مناسبې زيرمې برابرول

ب: د مناسبې زيرمې ټاکنه

3- **د معلوماتو دقيق ارزونه**

الف: د معلوماتو د صحيتوب د تعيينولو لپاره

ب: د معلوماتو د پلوی کولو د کچې د تعيينولو لپاره

ج: د معلوماتو د عمومی منبت (رواج يا نويتوب) د تعيينولو لپاره

4- **د موندل شويو معلوماتو او سوابقو ترکيبول.**

5- **اړيکې نيول او د زيرمې منبع يا منابعو**

لومړی مرحله: د اړتياوړ معلوماتو پيژندنه

کله چې پريکړه مو وکړه چې څه ډول معلومات مو په کاريږي بيا وروسته دخپل اړتياوړ معلومات په يوه څيرنيزه پوښتنه واړوئ.

Ketabton.com

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال

د اړتیاوړ معلومات: زه غواړم چې د انتقادي مفکورې د مهارتونو د ښوونې لپاره مختلف پیداګوژیک تګلاري زده کړم.

خیړنیزه پوښتنه: د انتقادي مفکورې د مهارتونو د ښوونې لپاره مختلف پیداګوژیک تګلاري کومې دي؟

د امریکایانو د کتابتونو اتحادیې. ۱۹۸۹. دمعلوماتو د بشپړې پیژندنې لپاره د ولسمشر هیئتان، وروستی رپوټ.

شیکاګو، د امریکې متحده ایالتونه: د امریکایانو د کتابتونو اتحادیې. دویم ځل لپاره د ۲۰۰۹ زیدیږ کال د اکتوبر میاشتې په ۲۸ مې نیټې کښې دلاندیني ویب پاڼې څخه اخیستل شوې ده.

http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm#f1

\

دویمه مرحله: د معلوماتی زیرمې پلتنه تر څو چې مناسب او د اړتیا وړ معلومات لاس ته راشي.

لومړی، له ځان څخه دا پوښتنې وګړئ لکه: مخ تر دې نه چې د موضوع پلتنه پیل کړم څومره د نوموړې موضوع په هکله پوهیږم؟

نوموړې موضوع د کوم ډول مقرراتو یا اصولو په چوکات کښې ځایږي؟ آیا په دې موضوع کښې کومې ځانګړې برخې شته چې زه دومره ورته دلچسپي ښییم؟

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف)هغه کلمې او لغتونه وټاکئ چې د اړتیا وړ دمعلوماتو په پیداکولو کښې له تاسو سره مرسته کوي. له ځان سره یو پلان طرحه کړئ ترڅو د اصلي کلمې، مترادفې کلمې او اړوندې مفکورې او نظرونو په موندلو کښې له تاسو سره مرسته وکړي.

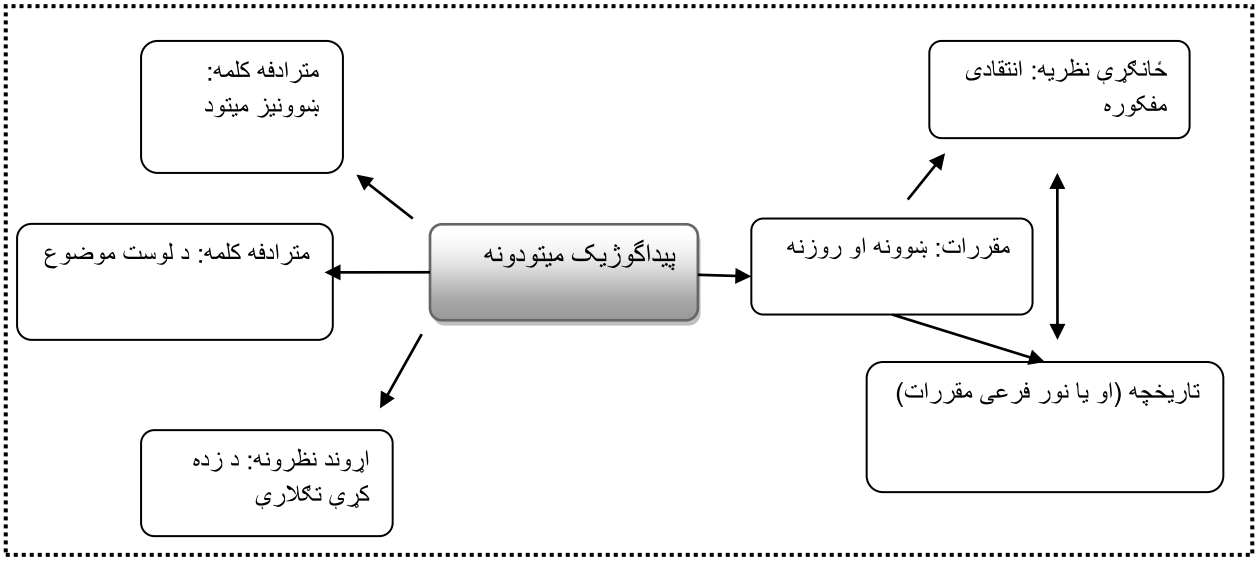

ب)وروسته بیا وټاکئ چې کومې زیرمې د معلوماتو لپاره ښه منابع ګڼل کیږي.

د ورځپاڼې مقالې، علمي ژورنالونه، کتابونه او انټرنتی شبکې ټول دمعلوماتو بیلا بیل ډولونه وړاندي کوي

ورځپاڼې	• د حالاتو ، پیښې، خلکو او سیمې په هکله تازه او متداول معلومات خپروي چې په هماغه وخت کښې چاپ شوي دي. • تاسو ته ددې زمینې برابروي چې د یوې پیښې او یا کیسې پرمختګ په هغه ډول چې را مینځ ته شوي تعقیب کړئ. • ورځپاڼې کولای شي د سرلیکونو لپاره یوه ښه زیرمه وي چې له تاسو سره مرسته کوي ترڅو د یوې موضوع د ټولو اړخونو په هکله ښه فکر وکړئ. • معمولاً په ورځپاڼو کښې یوه ځانګری سیمه ئیز او جغرافیایی برابروالې شته.

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلې	• معمولاً د یوې موضوع په هکله تازه او مروج معلومات خپروي چې په هماغه وخت کښې چاپ شوي دي. • یوه هر اړخیزه مفکوره وړاندي کوي. • مجلې په عمومي ډول د ټولو (عامو) لوستونکو لپاره خپرېږي، په مجله کښې ډېر مغلق لغتونه او اصطلاحات نه کارېږي. • معمولاً په مجله کښې انځورونه، چارتونه، نقشې او نور ګرافیکونه د خپره شویو موضوګانو په هکله موجود دي.
ژورنالونه	• ژورنالونه د متخصصانو په قلم د متخصصانو له پاره د یوې ځانګړې موضوع په هکله لیکل شوی دي، چې ښایی اختصاصی لغتونو او اصطلاحات پکښې کارول شوی وي. • ژورنالونه مخ تر دې نه چې خپاره شي د تصحیح لپاره د کره کتنې د پروسې څخه تیرېږي. • نوې او سپیڅلې څېړنیزې موضوع ګانې خپروي. • په ژورنالونه کښې ډېر هڅه کیږي چې د نورو زیرمې څخه دمعلوماتو کره کتنه په ډېر ځیر او باریک بینی سره وشي. • ژوړنالونه د یوې تحقیقی مقالې په پای کښې د زیرمو د پتې او څرګندونې یادونه کوي. • معمولاً په کال کښې څو ځلي خپرېږي چې تازه او سپیڅلې موضوع ګانې وړاندی کړي.
کتابونه	• دیوې موضوع په هکله یوه ژوره څرګندونه وړاندي کوي. که یو کتاب د مقالو څخه تالیف شوي وي نوموړی کتاب د موضوع په هکله راز راز نظرونه وړاندي کوي. • کتابونه دیر ژر له چلند څخه لویږي او مطلبونه یې زاړه کیږي او دا ستاسو د اړتیا وړ موضوع پوري اړه لري ځکه چې کتابونه تل د چاپولو له پروسې څخه په ډېر ځند راوځي. • کتابونه دخپلو موضوع ګانو لپاره یو فهرست لري چې ستاسو د ځانګړي موضوع د آسانه موندلو لپاره برابر شوې دئ که د نوموړي کتاب په فهرست کښې دا موضوع ګانې موجودې وي.

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانترنت شبکې	• د هغې ویب پاڼې یو – آر – ال یا بریښنایی پته چې په **gov.** او یا **edu.** ختمیږي ډیری یی صحیح او مؤثق معلومات لري. په همدې توګه هغه سایتونه چې د یو هیواد د نوم په لنډیز(مخفف) ختم شوی وي. خو هغه ویب سایتونه په ډیر غور سره وارزوئ چې په **org.** او یا **com.** ختمیږي. • هغه ویب پاڼې چې د مسلکي موسسې لخوا خپریږي ډیری یی دخپلو رشتو په برخه کښې مقالې او رپوټونه خپروي او د معتبرې زیرمې څخه ویب لینکونه لري. په ځینو موسسو کښې د معلوماتو دکارولو له پاره تاسې باید د نوموړې موسسې غړیتوب ولرئ.اما په نورو موسسو کښې د معلوماتو د لاس ته راوړلو لپاره د هر چا لپاره آسانتیاوي برابر شوي دي. • ګوګل اسکالر (د ګوګل شبکې څیړونکې) یو پلټونکي ماشین دئ چې په ځانګړي توګه د ژورنالونو، علمي مقالې او علمی کتابونو پسې ګرځي. لومړی تاسې باید یوه ښه معتبره ویب پاڼه ومومئ ، وروسته بیا دخپل کتابتون له لارې نه د یوې مقالې غوښتنه وکړئ. ګوګل بوکس(دګوګل کتابونه) په ځانګړی توګه د هغه کتابونو پسې ګرځي چې اصلي کلمې یی ستاسو لخوا تائپ شوي وي.

ج) د اصلي لغتونو او د راټول شوې زیرمې په کارولو سره دخپل په زړه پوري موضوع باندي څیړنه وکړئ ترڅو څرګند شي چې څه ډول معلومات په کښې شته.ښایی دخپلو اړتیا وړ معلوماتو په هکله نوې مفکورې او اصلي لغتونه ومومئ.

هر ډول معلومات مو چې موندل دهغو پر بنسټ باید خپل څیړنیزه پوښتنه بدل کړئ. د معلوماتو له پاره ډیرې ښې زیرمې دا دي:

- ویکپیډیا د یوې ځانګړې موضوع ، دمفکورې پیژندګلوي او د اصلي لغتونو یوه اغیزمنه لنډیز وړاندي کوي چې ښایی ستاسو د غوره شوې موضوع په اړوند وي.
- همدا شان انسایکلوپیدیا (دایرة المعارف) هم د مفکورې او اصلي لغتونو یوه اغیزمنه لنډیز وړاندي کوي.

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د) دهغو معلوماتو پلټنې ته دوام ورګړئ چې ستاسو غوره شوې موضوع ګانو په اړوند دي. که کافي معلومات مو ترلاسه کړ تاسې باید چې د اصلي کلمي او ټاکل شوې مفکورې له پاره خپله پلټنه په ډېر غور تر سره کړئ او خپل څېړنيزه پوښتنه په لند ډول وړاندي کړئ.

که تاسې دخپلې غوره شوې موضوع په هکله زيات معلومات پيدا و نه کړل تاسې باید د اصلي کلمې او مفکورې پوښتنه په جامع ډول وړاندي کړئ.

د څېړنې د پروسې بیلګه

الف) اصلي کلمې	پيداګوژی، ښوونيز ميتودونه ، انتقادی مفکورې، د زده کړې تګلارې ، ښوونه او روزنه، تاريخ
ب) زيرمې	ژورنالونه او علمی کتابونه (د ښوونې او تاريخ په هکله) د يوې علمې نظريې د څېړنې له پاره چې د يوې قضيې د لوستلو او تحليلی څېړنې پر بنسټ وي؛ مسلکي او ښوونيزې ويب پاڼې ـ د ښوونيزې ميتودونو د کارولو زده کړه.
ج) د سوابقو څېړنه	د پيداګوژۍ او انتقادي مفکورې په هکله ډېر زياتې څېړنې تر سره شوې دي خو ټول زما د اصولو او مقرراتو سره سمون نه لري. په همدې توګه د سوابقو څېړنه ما ته د مختلفو پيداګوژيکو ميتودونو په هکله معلومات ورکړی دئ چې زه کولای شم دا معلومات اصلي کلمې په لست کښې وليکم.
د) دقيقه څېړنيزه پوښتنه	د انتقادی مفکورې مهارتونو د ښوونې لپاره د پيداګوژيک ميتودونو کوم ډولونه شته چې په منځنيو ښوونځو کښې کارول شوي دي؟
نوې اصلي کلمې	پيداګوژی، ښوونيز ميتودونه ، انتقادی مفکورې، د زده کړې تګلارې ، ښوونه او روزنه، تاريخ ، اساسي او اغيزمنه ښوونه، فعاله روزنه، په لوړه کچه فکرکول، منځنی ښوونځي
د څېړنې استراتيژي	اصلي کتابونه او ژورنالونه ومومئ او د هغوی د مطالبو فهرست ولولئ، اصلي کلمې په ګوګل اسکالر کښې ټائپ کړئ، مسلکي موسسې پيدا کړئ او د علمی او

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تخصصی مقالې له پاره دنومړي موسسې ویب پاڼې ولولئ.

دریمه مرحله: د موندل شویو معلوماتو ارزونه

د موندل شویو معلوماتو په برخه کښې چې ځنې کار اخلئ ډیر پام وکړئ. څرګنده کړئ چې; آیا نومړي معلومات نوې دي؟ آیا دا معلومات د کومې موسسې او یا شخص څخه پلوی کوي؟ آیا دا معلومات مؤثق دي؟ آیا لیکوال یو صحیح زیرمه ګنل کیږي؟ آیا لیکوال د زیرمې څرګندونه کړې ده؟

- د زیاتو څرګندونو له پاره « دمعلوماتو ارزونې» کاپي شوې نسخه ولولئ په هغه مبحث کښې تاسې به زده کړئ چې څنګه د اړتیا وړ معلومات ارزونه وکړئ.

څلورمه مرحلې: د موندل شویو معلوماتو او سوابقو ترکیبول.

د موندل شویو معلوماتو ترکیبول د موضوع ګانو دښه پیژندنې او ستاسو موندل شوی معلوماتو د وړاندی کولوله پاره یوه مهمه مرحله ده. لاندیني پوښتنې له ځان څخه د زیرمې په هکله وپوښتئ:

- په زیرمه کښې اصلي تکې څه دي؟
- د هرې زیرمې بحثونه او نظرونه څه ډول یو له بل سره سمون او یا توپیر لري؟
- نومړې زیرمې ستاسو څیړنیزې پوښتنې ته څنګه ځواب ورکوي؟

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې باید د هرې زیرمې په هکله د یوې معما په ډول وګورئ. ددې معما د حل کولو له پاره تاسې باید د زیرمې دموندل شویو معلوماتو په مرسته دا معما په ډېره منطقي او دقیق ډول حل کړئ.

پنځمه مرحلې:اړیکې نیول او د کارول شوې زیرمې/منابع یادونه

که تاسې غواړئ چې خپله څېړنه د یوې پریزنتیشن او یا مقالې له لارې وړاندی کړئ، نو هڅه وکړئ چې د زیرمې په یادولو سره خپل تحقیق د څېړنې اخلاقي معیارونو سره برابر کړئ.

څوبیلګې ددې له پاره چې څه وخت باید د زیرمې یادونه وکړو:

- که دخپلې زیرمې څخه یوه نظریه او یا مفکوره مو اخیستی وي.
- که د یوې زیرمې یو متن مو تشریح کړی وي.
- که د یوه کس له خبرو څخه په مستقیم ډول کار اخیستی وي.

 د یوې نظریې او یا مفکورې په کارولو سره تاسې نه یوازې دهغې مفکورې لیکوال ته مناسبه باور ورکوئ بلکې تاسې د بیلا بیلو باوري زیرمې څخه نوم اخلئ چې ستاسو څېړنه د هغو پر بنسټ جوړه شوې ده. پردې سر بیره لوستونکو ستاسو د اثر په هکله دډېرو معلوماتو غوښتونکي دي او دوی کولای شي چې اصلي زیرمې ته پخپله ولارشي.

په یادونې کښې باید چې د اصلي لیکوال نوم، د زیرمې دچاپېدو نیټه ، عنوان، مطبعه او د چاپیدو ځای شامل وي. که ستاسو منبع یو ژورنال دئ نو ستاسو یادونې بیاهم باید د هغې موضوع په اړوند وي چې د ژورنال په مقالې کښې خپره شوې ده او په همدې ډول د مقالې د پاڼې نمبر باید یادونه وشي. لاندیني بیلګې وګورئ.

ډېر مقررات دځان له پاره د یادونې ځانګړې تګلارې او معیارونه لري. یو ددې مقرراتو څخه د یوې امریکایی ارواح پوهنې ډلې له خوا جوړه شوي ده. مونږ دلته ددې ډلې د یادونې یوه بیلګه وړاندي کوو.

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

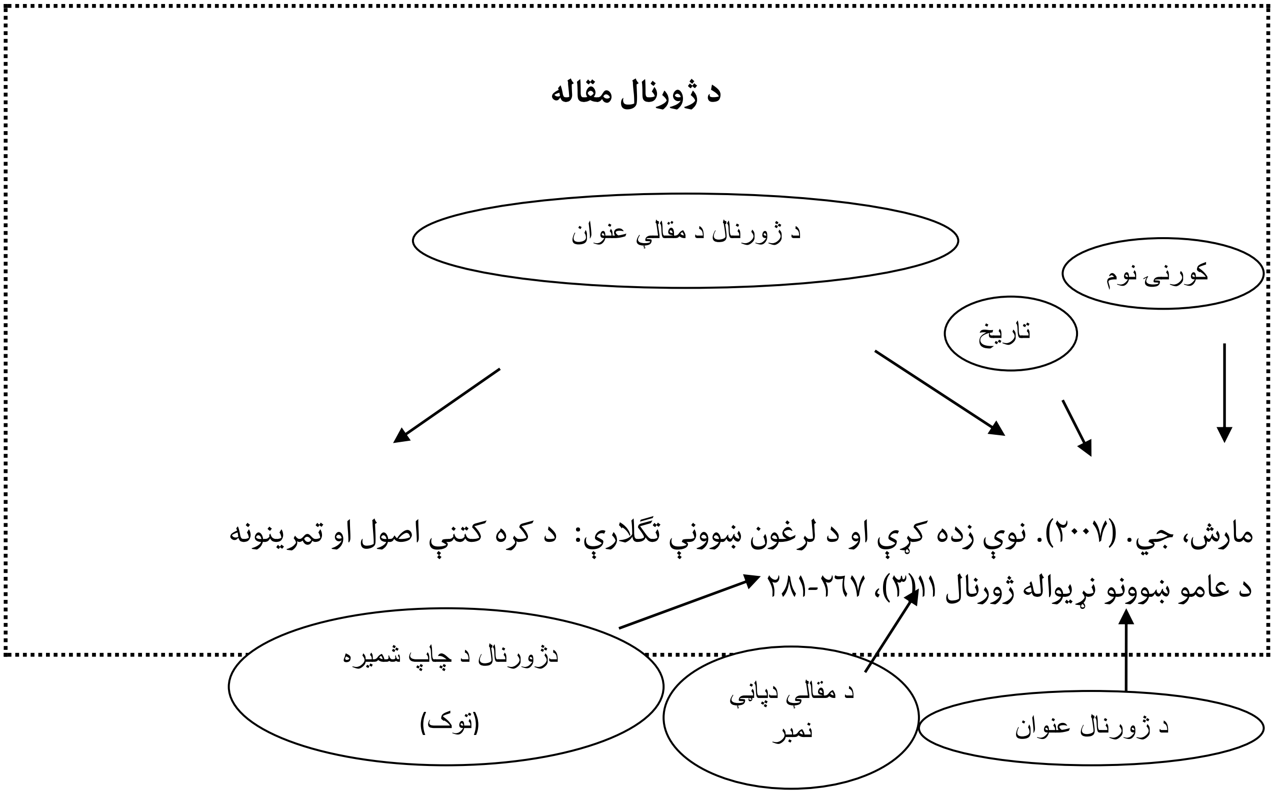

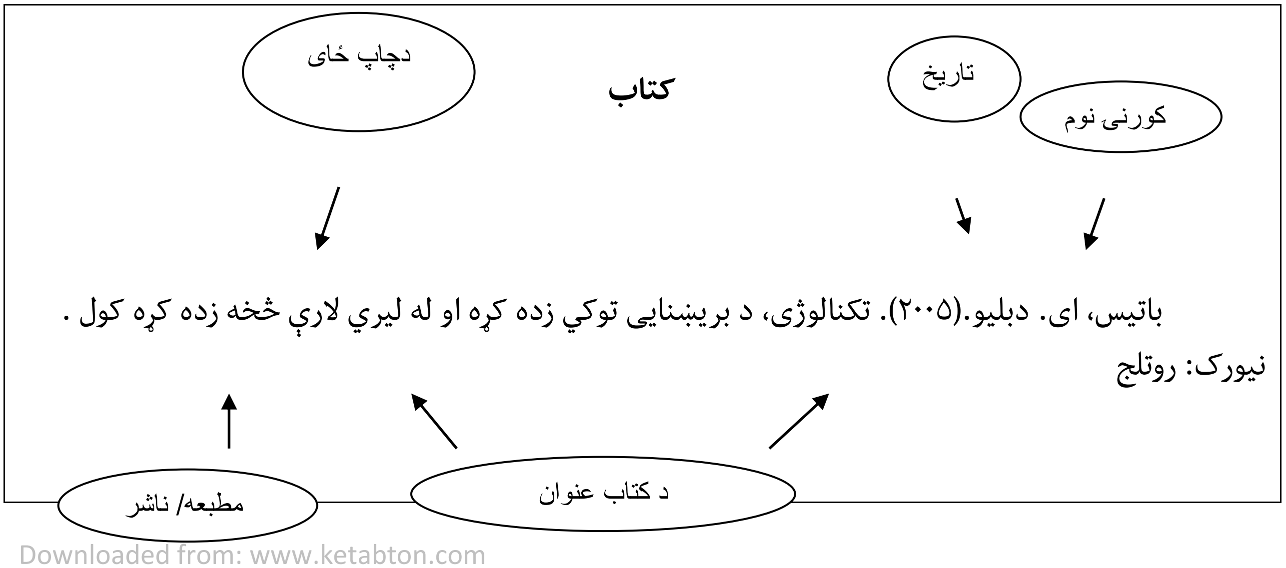

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

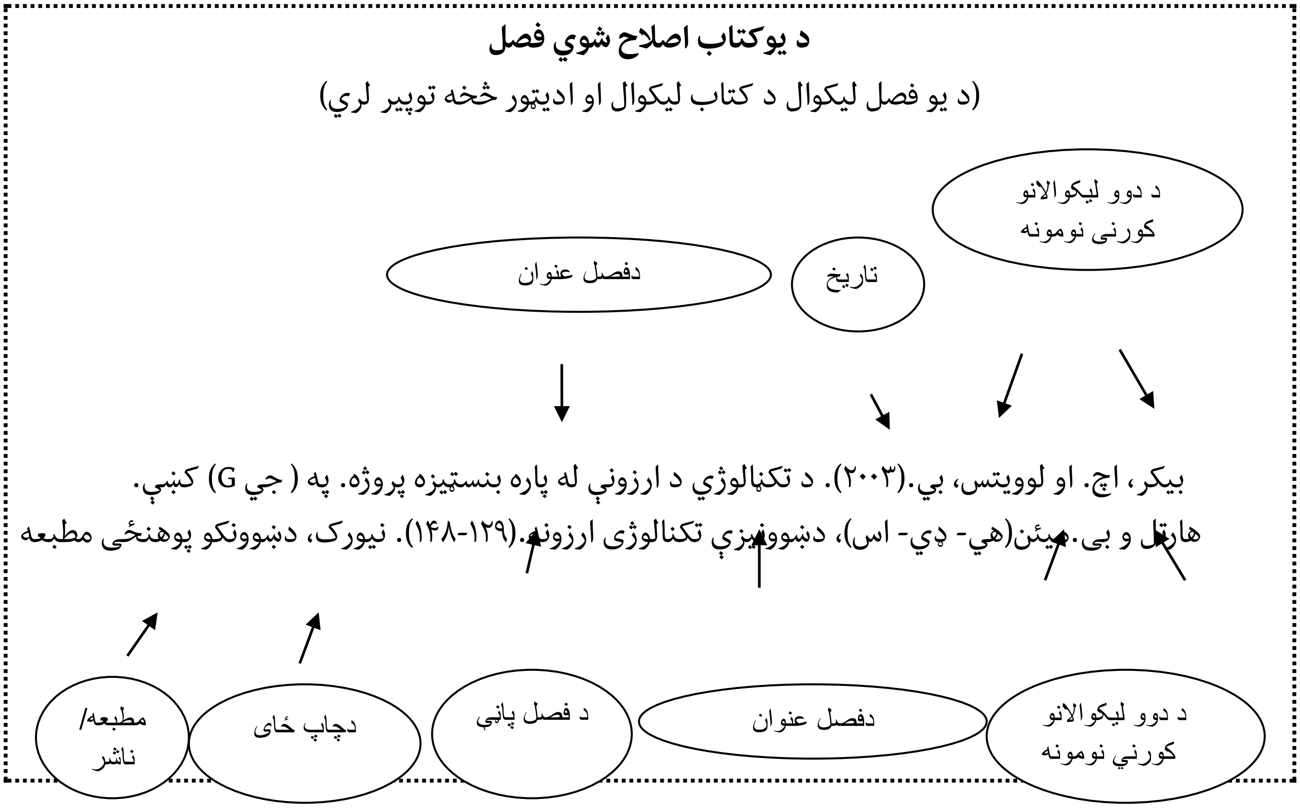

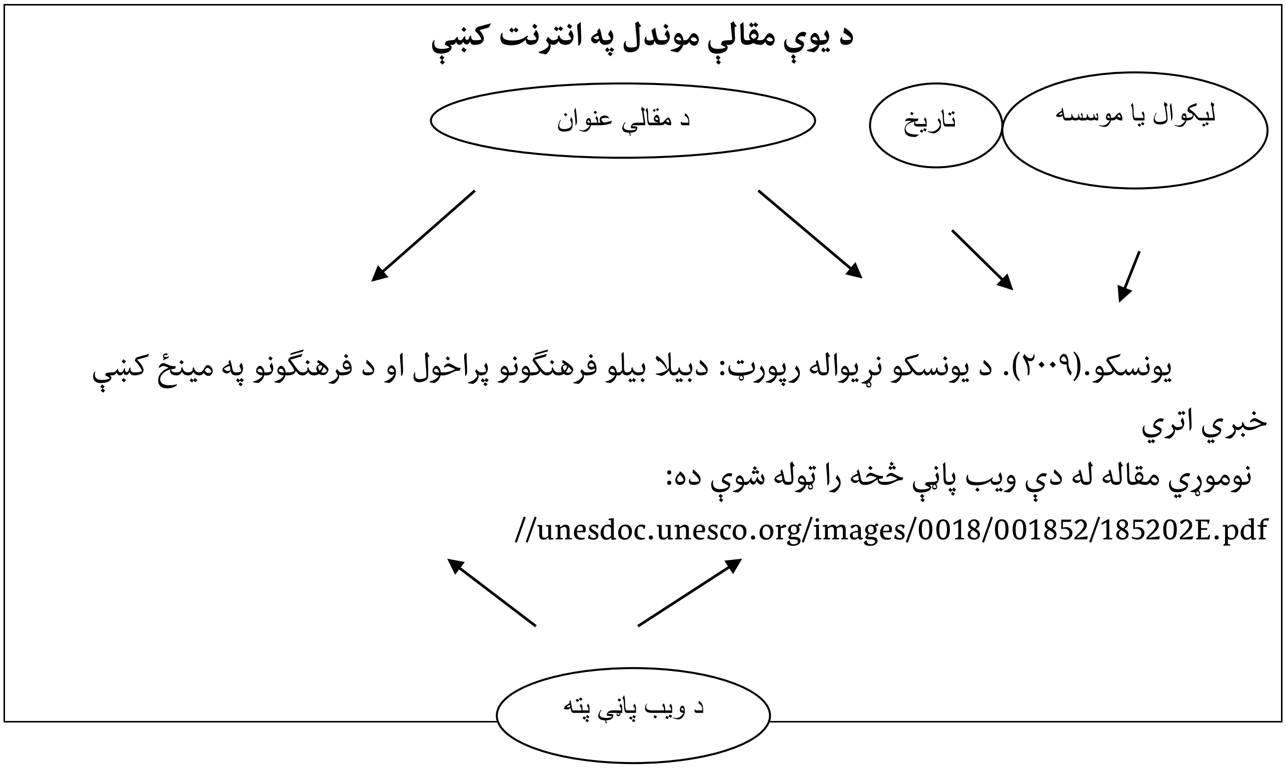

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

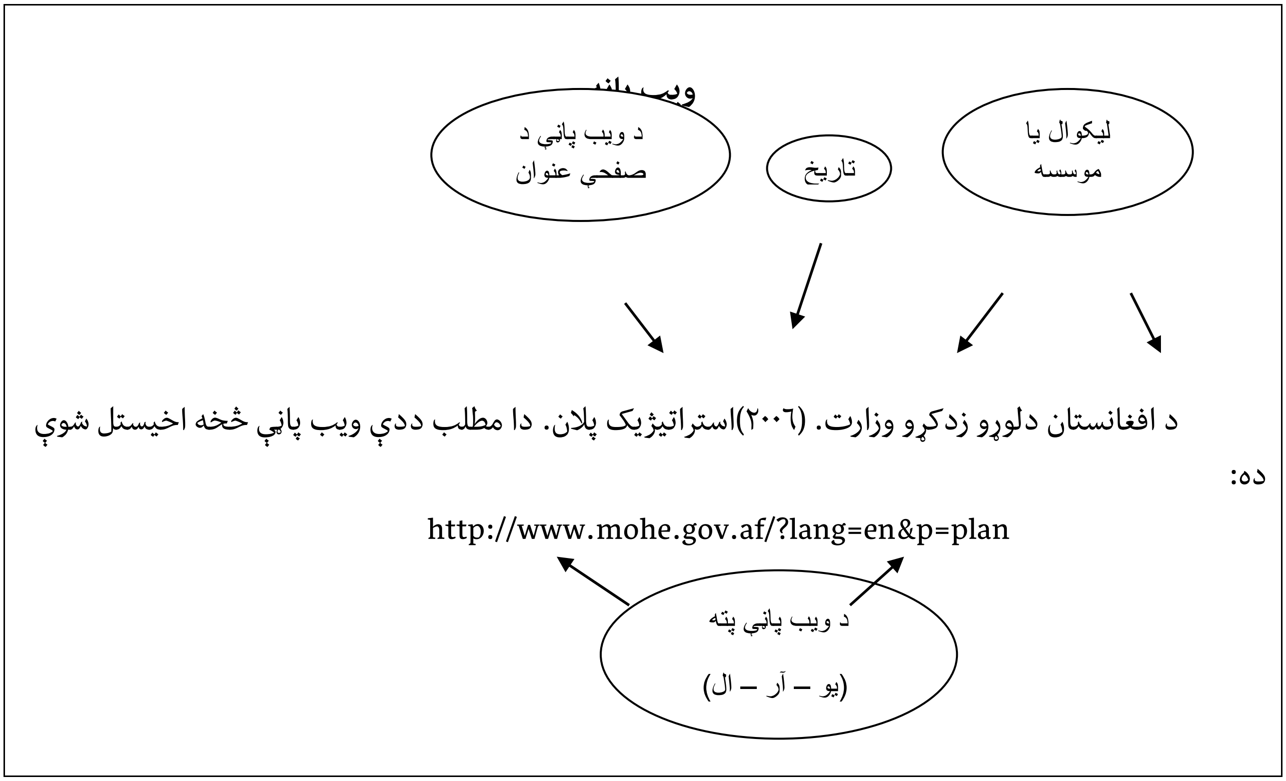

پورتنی بیلګې باید چې ستاسو دمقالې یا پریزینتشن په پای کښې یادونه وشي. کله چې تاسې له یوې مفکورې او یا خبره څخه په خپله مقالې کښې کار اخلئ بیا هم تاسې اړ یاست چې زیرمه د لیکوال نوم سره او د مفکورې د کارولو نیټه په خپل متن کښې یادونه وکړئ.

د متن په مینځ کښې د زیرمې یادونه

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې تاسې د زیرمې یادونه کوئ نو دا ډېره مهمه ده چې ځان متیقین کړئ چې خپل ټاکلي زیرمې په مقاله او یا پریزینتشن کښې یاد کړی دئ، که تاسې ددې زیرمې څخه یوه زیرمه کارولی ده ، او یا د نوموړي زیرمې دمتن څخه یوه مفکوره مو تفسیر کړې وي تاسې باید چې خپلو لوستونکو ته په ټاکلي وخت خبرورکړئ. فکر وکړئ چې د زیرمې یادونه په یوه متن کښې (لکه د ډوډۍ توټې) تیت وپرک شوي وي دا خپله د زیرمې د لستونکو له پاره یو لارښود دئ چې لوستونکي پخپله هغه ځای ته لارښونه کوي چې دوی کولای شي د زیرمې بشپړفهرست تر لاسه کړي او دوی به پخپله اصلي زیرمې ته به لاره ومومي.

بیلگه: د متن په مینځ کښې د زیرمې یادونه

نیغه وینا (مستقیم نقل):

د ښوونې او روزنې د نړیوال کولو دود له پاره د معلوماتی او اړیکه نیولو تکنالوژي (ICT) ډېره مناسبه لاره ده. ددې موضوع د ادبي څیړنې څخه وروسته لي بهرون (په ۲۰۰۹زیږیدیز کال کښې) داسې ویلی دئ:« چې ډېر څیړنې د گلوبالیزیشن (د تکنالوژی نړیوال کول) پر مسئلې او ښوونې او روزنې په هکله شوي دي او یو مهم ټکی یی را مینځ ته کړی چې ICT یو ستراو بی ساری اغیز د دودونو دیوځای کولو، د بیلابیلو دودونو زده کولو، ښوونه او د درسی کاریکولم د انکشاف په برخه کښې لري» (۱۱پاڼه) لي بهرون وړاندیز کړئ چې دا اغیزمن متن د استادانو د لارښوونې له پاره موجود دئ ترڅو دوی ته وښيي چې څنگه د فرهنگی ټوپیرونو د زده کړې له پاره ICT د ښوونیز سیستم سره یوځای کړې .

یا

د ښوونې او روزنې د نړیوال کولو دود له پاره د معلوماتی او اړیکه نیولو تکنالوژي (ICT) ډېره مناسبه لاره ده. « ډېر څیړنې د گلوبالیزیشن (د تکنالوژی نړیوال کول) پر مسئلې او ښوونې او روزنې په هکله شوي دي او یو مهم ټکی یی را مینځ ته کړی چې ICT یو ستراو بی ساری اغیز د دودونو دیوځای کولو، د بیلابیلو دودونو زده کولو، ښوونه او د درسی کاریکولم د انکشاف په برخه کښې لري» (۱۱پاڼه، لي بهرون . کال ۲۰۰۹) لي بهرون وړاندیز کړئ چې دا اغیزمن متن د استادانو د لارښوونې له پاره موجود دئ ترڅو دوی ته وښيي چې څنگه د فرهنگی ټوپیرونو د زده کړې له پاره ICT د ښوونیز سیستم سره یوځای کړې .

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر:

د لی بهرون د مفکورې سره سم (په۲۰۰۹ زیږیدیز کال کښې) دلته یو اغیزمن متن ددې عقیدې د پیاوړې کولو لپاره موجود دې چې ICT دبیلا بیلو فرهنگونو، زده کړه کول او درسی کاریکولم د پراختیا په برخو کښې کارول کیدای شې.

یا

دلته یو اغیزمن متن ددې عقیدې د پیاوړي کولو لپاره موجود دئ چې ICT دبیلا بیلو فرهنگونو، زده کړه کول او درسی کاریکولم د پراختیا په برخه کښې کارول کیدای شې (لی بهرون ، په۲۰۰۹ زیږیدیز کال کښې)

د زیرمې لستونه:

دمقالې په پای کښې دا موضوع ګانې زما دزیرمې په لست کښې یادونه شوي او شامل دي :

لی بهرون (۲۰۰۹). څیړنیزه رپوټ د GeSCI له پاره، د ICT وروستۍ بیا کتنه د ښوونې او روزنې په برخه کښې

نوموړي خبره له دې ویب پاڼې څخه راټول شوې ده: *www.gesci.org/assets/files/meta-research-part2.pdf*

د نیغې وینا په مثالونو کښې څنګه چې تاسې وینئ د بل چا د نیغو ویناوو په ډیرولو سره، نوموړې موضوع مې معرفي کړله، د لیکوال نوم او د اثر د چاپیدو نیټه مې یادونه کړې، د هغې نیغه وینا مې ښودلې او د نوموړې وینا دپاڼې نمبر مې هم یادونه کړې ده. که کوم څوک دا متن ولولي هغه کولای شي چې وروسته د زیرمې لست ته ولاړشې تر څو د زیرمې ټولو مطلبونو تر پوښښ لاندې راوړي او د هغې نه وروسته بیا پخپله کولای شي چې زیرمه رامینځ ته کړي.

د تفسیر په بیلګه کښې ما هماغه وینا څخه کار اخیستی دئ خو د لیکوال مفکوره مې د خپلو کلمو او جملو سره وړاندې کړې چې دا مفکوره لا هم د نوموړی لیکوال دئ، ما کوښښ کړئ چې په پراخه ډول د زیرمې څرګندونې د مفکورې نه وړاندې او وروسته راوړم.

Downloaded from: www.ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي غلا(پلېجريزم)

د ايالتونو د ادارې له پاره د ليکوالي خپرونې هيئت« ادبي غلا هغه وخت رامينځ ته کيږي کله چې يو ليکوال له اجازې نه پرته قصداً د يوې وينا، مفکورې او نورو بکر معلوماتو (چې په عمومي ډول نه وي پيژندل شوی) د يوې زيرمې موضوع ګانې څخه کار واخلي»۲.

تاسې کولای شئ د زيرمې د څرګندونو په يادولو سره ځان له ادبي غلا له خطر څخه وژغورئ خو ډېر لنډه او ساده يادونه د يوې زيرمې له پاره کافی نه ده.

کله چې تاسې د کوم چا نظريه، مفکوره، څيړنه او سوابق په خپل متن کښې ښياست بايد چې د زيرمې څرګندونې په خپل متن کښې وړاندي کړئ. ددې څرګندونې په يادولو سره تاسې نه يوازي خپل ځان له ادبي غلا څخه ژغورئ او مناسبه اعتبار اصلي زيرمې ته ورکوئ بلکې ثابتوئ چې د خپل اړتياوړ معلوماتو د بشپړه کولو لپاره څومره پراخه څيړنه مو کړې ده.

مننه!!

---

۲ د ايالتونو د ادارې له پاره د ليکوالي خپرونې هيئت.(۲۰۰۹). د ادبي غلا پيژندګلوی او ردول : د WPA وينا پر ډېر ښه تمرينونو باندي.

نوموړي وينا له دې ويب پاڼې څخه اخيستل شوې دئ:www.wpacouncil.org/node/9://

Downloaded from: www.ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library